

Andrej Sirácky vyznamenan u příležitosti 30. výročí Slovenského národního povstání

U příležitosti 30. výročí Slovenského národního povstání byl doyen československé sociologie, akademik Andrej Sirácky vyznamenan státní cenou Slovenské socialistické republiky za celoživotní dílo v oblasti marxistické filosofie a sociologie.

Upřímně a z celého srdce blahopřejeme. Naše radost je o to větší, že byla oceněna práce a dílo člověka, který je neoddělitelně spojen se zápasem za rozvoj marxistické sociologie v Československu.

Sociologům se údajně připisuje určitý stereotyp. Siráckého „stereotyp“ je svrchovaná oddanost práci, společnému dílu a vytrvalost, s níž znovu a znovu odmítá představy o tom, že marxistickou sociologii je možno redukovat na procedury a techniky výzkumu při sběru empirického materiálu.

A. Sirácky, vědom si skutečnosti, že přechod od obecných pojmů historického materialismu ke konkrétnímu empirickému zkoumání dané společenské reality nezbytně vyžaduje vytvořit určité zprostředkující články, nejednou vrací a znovu a znovu objasňuje „staré téma“ struktury marxistické sociologické teorie.

Podobně jako Todor Pavlov odmítá ztotožňovat sociologii jako speciální vědu o společnosti s historickým materialismem. Historický materialismus je mu mnohem více než obecná sociologie, je teoretickým a metodologickým základem interpretace všech společensko-historických procesů. Vychází z premisy, že historický materialismus není samostatnou společenskou vědou, ale filosofickou teorií, která analyzuje „moment“ přírodní historického vývoje, část objektivní skutečnosti; je tedy začleněn v systému filosofie.

A. Sirácky tak v československé sociologii představuje koncepci, která je velmi blízká například názorům M. J. Jovčuka, A. G. Charčeva, V. A. Jadova, G. Andrejevové a dalších sovětských sociologů, kteří zastávají názor, že marxisticko-leninská sociologie, jejímž teoretickým základem je historický materialismus, není totožná s filosofií, ale je s ní organicky spjata při zkoumání všeobecných zákonitostí společenského života.

Máme-li uvést další markantní „stereotyp“ A. Siráckého, pak je to výrazná a jednoznačná třídnost a stranickost jeho přístupů, marxisticko-leninská platforma řešení problémů.

Taková témata, jako *Materialismus v sociologii*, *Boj proti subjektivismu v sociologii*, *Lenin a dnešek*, *Historické postavení dělnické třídy*, *Lenin a revoluční teorie společnosti* atd., mu dávají možnost, aby znovu a znovu ukazoval složitost a ostrost problematiky vztahu ideologie a sociologie. K této velice významné otázce, jejíž řešení podmiňuje další pozitivní rozvoj marxistické sociologie v Československu, se A. Sirácky vrací při různých příležitostech a analyzuje ji z různých hledisek.

Byl to A. Sirácky, kdo ani chvíli neváhal postavit se do čela těch sil československé sociologie, které v jednotě principiální kritiky všech teorií a koncepcí socialismu nepřátelských a tvořivého řešení teoretických úkolů, jež jsou spojeny s všestranným rozvojem naší socialistické společnosti, v dobách komplikovaných ideologických poměrů jasně řekly: „Naše cesta je leninismus.“

Čtenářům svých knih a statí, stejně jako posluchačům sociologie na Komenského universitě v Bratislavě, staví neustále před oči skutečnost, že ve dvacátém století existují vedle sebe nejen dva třídě protikladné systémy, ale i dvě sociologické koncepce. Jejich „vyznavači“ mají nápadně rozdílný přístup k sociologické práci. Jedni, ačkoli si uvědomují, jaké jsou možnosti angažovaných sociologických aplikací, odmítají angažovanost sociologů i sociologie samé. Sociolog má analyzovat, poznávat, odkrývat problémy, zobecňovat, zpracovávat nové náměty, varianty a modely, ale nemá ho zajímat, kdo a jak využívá výsledků jeho práce.

Druzí jsou pro takové pojetí sociologie, která spojuje angažovanou kritičnost a vášnivě zánícenou touhu a činu pro věc socialismu se zápasem, který vedou komunistické a dělnické strany. To je — jak při jedné příležitosti píše A. Sirácky — jediná cesta sloužící věci pokroku, blahobytu, míru a budoucnosti.

Stranickost a profesionální odpovědnost filosofa a sociologa A. Siráckého se projevuje ve vědomém řešení všech problémů teorie z hlediska podstatných potřeb a zájmů dělnické třídy, v odvaze zachovat a hájit vědecky zdůvodněnou stranickou pozici proti všem destrukcím maloměstského avanturismu, politického voluntarismu a teoretického revizionismu.

O Siráckém je možno říci, že je nositelem titulu nejčestnějšího — stal se ideologem dělnické třídy. Pochopil a dovedl zformulovat

a hájit zájmy třídy, jejíž „... postavení a dějinné určení... vyjadřuje tendenci objektivních společenských procesů, tendenci směřující k integritě a k pokroku lidstva, vyplývající z vědecké analýzy společenských jevů a procesů.“¹

Dá-li se to tak říci, pak mezi „stereotypy“ Siráckého patří takový přístup k životu, v němž se člověk zcela a se vším, co v sobě nese, věnuje své práci. A čím více se obětuje své práci, tím více se emocionálně a intelektuálně angažuje za věc socialismu, tím více vstupuje do zápasů strany. Kdo sleduje Siráckého angažovanou publicistiku v posledních letech, potvrdí, že se v naší sociologii těžko najde tak vitální, houževnatý a současnosti mladý autor.

Stranická a profesionální odpovědnost je u A. Siráckého spojena s aktivitou, která jako by narůstala s rozsahem témat a zvěšovala svou intenzitu tam, kde hrozí infekce maloměstské indifferencí, kterou šíří ti, jejichž pravda se ukázala falzifikátem, deformací a zkreseným odrazem skutečnosti.

Bylo tomu tak tehdy, když psal prózu a kritické stati, ale i básně a eseje, jež bychom našli v *Pravdě chudoby*, na stránkách *DAVU*, *Tvorby* a jinde. Vznikaly v intelektuálním prostředí levicově orientovaných slovenských studentů, kteří se ve dvacátých letech v Praze seznamovali s marxistickou filosofií.

Krušná léta války, ilegální práce a konečně vědecko-pedagogická činnost na filosofické fakultě Komenského university v Bratislavě, koncipování prvních kroků marxistické sociologie v Sociologickém ústavu SAV, knižní a bohatá časopisecká publicistika ztvárnily, zhmotnily a naplnily teoretický postulat, který kdysi napsal jako své krédo: „Posláním vědce je účastněné hodnocení jevů a faktů, aktivní dotváření situací minulých a budoucích.“²

V úsilí za naplnění tohoto postulátu je Siráckého práce nutně součástí zápasů doby. Bojuje v rovině vědeckotechnických inovací proti klerofašistické ideologii luďactva, staví před adepty vědecké práce analýzy základních problémů přechodu od kapitalismu k socialismu, nenechává bez povšimnutí snad žádný z nazrálých problémů vědy a kultury v socialistickém Československu. Rozpracovává kategoriální aparát dialektického a historického materialismu a vědomě vstupuje do zápasu s klerofašistickou a buržoazní filosofií a sociologií. Je jedním z prvních, ne-li vůbec prvním z těch, kteří u nás začínají rozvíjet sociologii ne jako pozitivistickou, od hodnotících soudů oproštěnou teorii, ale jako marxistickou, teoreticko-empirickou vědu o společnosti.

Nejednou v úvahách o věcech dnešních a budoucích dokazuje, že rozvoj marxistické sociologie, má-li si uchovat serióznost a prin-

cipiálnost marxistické vědy, nelze oddělit od palčivých konkrétních a aktuálních otázek společenské a politické reality naší doby.

Žádnému z těch, kteří se věnují zevrubnému posouzení a ocenění teoretické produkce našich let, nemůže uniknout fakt, že to byl Andrej Sirácky, prostý, jemný, skromný a vzácný člověk, který formuloval základní postuláty rozvoje marxistické sociologie v Československu.

Karel Rychtařík

Kolegium pro filosofii a sociologii o životním způsobu

Kolegium pro filosofii a sociologii věnovalo své 5. řádné zasedání otázkám životního způsobu v socialistické společnosti. Podnětný materiál *Socialistický způsob života a zákonitosti jeho rozvoje* připravil s. Ivan Hruza.¹ V diskusi, jež reagovala zejména na pojetí některých základních teoretických otázek, tak jak je prezentovala zmíněná již studie, vystoupila řada členů kolegia a přizvaných hostů.²

Předseda kolegia s. L. Hrzal zdůraznil v úvodu společenskou závažnost problematiky i skutečnost, že již první etapa prací přinesla přes některé nedostatky, otevřené a diskusní problémy užitečné výsledky. Dokument předsednictva ústředního výboru strany o společenských vědách z května tohoto roku pozitivně oceňuje prognózu vývoje životního způsobu do roku 1990, zpracovanou kolektivem Ústavu pro filosofii a sociologii ČSAV ve spolupráci s Výzkumným ústavem životní úrovně, Československým výzkumným ústavem práce a Psychologickým ústavem ČSAV. Je však třeba jít dál, a to jak v teoretickém rozpracování otázek, tak ve vytyčení zásadních problémů, na jejichž hlubší objasnění bude třeba se v další etapě prací zejména koncentrovat.

* * *

Společensko-ekonomická formace a způsob života

Úvodní Hruzova studie postavila do centra pozornosti tuto otázku. „Vývoj způsobu života lidí obecně závisí konečností na vývoji společenské výroby, tj. na růstu výrobních sil a na vývoji výrobních vztahů. Proto konečností určující činností pro náplň způsobu života každého člověka je činnost, která mu poskytuje obživu a prostřednictvím které je tedy ať přímo, nebo nepřímo spjat s výrobním procesem, tj. i s tím souvisejícím postavením ve výrobních vztazích.“

Diskuse vnesla pak do tohoto problému některé zajímavé aspekty. Pro životní způsob a jeho proměny je rozhodující způsob výroby,

¹ Sirácky, A.: *Sociológia. Teorie, metódy, problémy*. Bratislava, SAV 1966, s. 57.

² Sirácky, A.: *Kultúra a mravnosť*. Bratislava, SAV 1949.

¹ S jeho zkráceným zněním se mohou čtenáři seznámit ve *Filosofickém časopisu* č. 6/1974.

² V diskusi vystoupili soudruzi: Ladislav Hrzal, Jindřich Filipce, František Charvát, Milan Matouš, Jaroslav Kučera, Jitka Popelova, Ernest Magdolen, Miroslav Soukup, Bohumil Voborník, Blanka Filipcová.